

**MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII
CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU CURRICULUM**

PROGRAMĂ ȘCOLARĂ PENTRU CICLUL SUPERIOR AL LICEULUI

LIMBA LATINĂ

CLASA A XI-A

Filiera vocațională, profil teologic, specializările:

- teologie ortodoxă
- teologie romano-catolică (cultul romano-catolic de limba română)
- teologie romano-catolică (cultul romano-catolic de limba maghiară)
- teologie greco-catolică

Aprobat cu ordinul ministrului

Nr. 5253 / 04.10.2006

NOTĂ DE PREZENTARE

Programa școlară de *Limba latină* pentru clasa a XI-a, ciclul superior al liceului, filiera vocațională, profil teologic, a fost elaborată avându-se în vedere:

- programele școlare de *Limba latină*, pentru clasele a IX-a și a X-a, aprobate prin OMECT nr. 3458/09.03.2004 și OMEdC nr. 4598/31.08.2004;
- prevederile OMEdC nr. 5718/22.12.2005, cu privire la aprobarea planurilor-cadru pentru ciclul superior al liceului, conform căruia în cadrul filierei vocaționale, profil teologic, această disciplină se studiază 2 ore pe săptămână în curriculumul diferențiat (CD) al specializărilor teologie romano-catolică (cultul romano-catolic de limba română) și 1 oră pe săptămână la specializările teologie ortodoxă, teologie romano-catolică (cultul romano-catolic de limba maghiară) și teologie greco-catolică.

Structura programei școlare este următoarea:

1. **Competențe generale** (definite ca ansambluri structurate de cunoștințe și deprinderi care se formează pe întreaga durată a liceului);
2. **Valori și atitudini** (promovate prin învățare pe întreg parcursul învățământului liceal);
3. **Competențe specifice** (derivate din competențele generale și care se formează pe durata unui an de studiu) **corelate cu forme de prezentare a conținuturilor**. Această corelare constituie fundamentul curriculumului, deoarece prezintă nu numai ce se învață ci, mai ales, de ce anume se învață anumite conținuturi. Toate aceste competențe sunt obligatorii și devin instrumente adecvate în realizarea conținuturilor.
4. **Sugestii metodologice**, structurate pe două domenii:
 - Conținuturile recomandate sunt:
 - specii literare (prezintă autorii care vor fi studiați și modalități de abordare a speciilor literare);
 - elemente de construcție lingvistică (conțin categorii de structuri lingvistice latinești);
 - funcții comunicative ale limbii (este indispensabilă folosirea limbii române/materne).
 - Scurt ghid metodologic (sugestii oferite ca sprijin pentru proiectarea și realizarea demersului didactic).

Noutatea abordării constă în următoarele:

- studierea unor specii literare, pe baza unor fragmente semnificative, cu un conținut retoric, filosofic, istoric, literar și religios;
- descongestionarea conținutului lingvistic (se va insista pe exersarea elementelor de sintaxa frazei – specifice limbii latine – a căror cunoaștere este necesară pentru traducerea unui text latinesc);
- descongestionarea conținutului tematic (numărul autorilor latini studiați s-a redus la trei, iar ceilalți autori sunt reprezentativi pentru literatura religioasă a cultelor menționate).

Setul de competențe specifice corelate cu forme de prezentare a conținuturilor este urmat de sugestii metodologice de aplicare, menite să sprijine cadrele didactice în vederea organizării unui demers didactic modern și eficient.

Capitolul de sugestii metodologice cuprinde:

- liste de conținuturi recomandate de Comisia Națională pentru fiecare programă în vederea construirii demersului didactic; în listele de conținuturi recomandate se află incluși autori și opere pentru contextualizarea activităților de învățare, elementele de construcție lingvistică, care vor fi achiziționate; cu aceste elemente se va opera pe parcursul activităților.
- un scurt ghid metodologic pentru proiectarea și desfășurarea activității la clasă.

COMPETENȚE GENERALE

1. Receptarea, analiza și aplicarea în exerciții a unei varietăți de structuri lingvistice și de documente originale prezente în literatura latină
2. Transferul și medierea unor mesaje orale și scrise în situații de comunicare
3. Folosirea unor instrumente de analiză în scopul interpretării unei varietăți de texte latine literare și religioase

VALORI ȘI ATITUDINI

- ✓ Asumarea conștientă a unor repere fundamentale din patrimoniul spiritual european
- ✓ Dezvoltarea unei gândiri critice în interpretarea elementelor de cultură din patrimoniul religios latin
- ✓ Conștientizarea contribuției limbii latine și a civilizației romane la elaborarea modelului cultural european
- ✓ Valorizarea creștinismului ca element al civilizației europene și ca moștenire a Romei antice
- ✓ Dezvoltarea unei gândiri logice și critice prin descoperirea elementelor și structurilor specifice limbii latine și civilizației romane, prezente în diverse domenii ale cunoașterii și acțiunii umane
- ✓ Formarea unei atitudini critice față de fanatismul religios și față de excesele comise în numele religiei

COMPETENȚE SPECIFICE ȘI FORME DE PREZENTARE A CONȚINUTURILOR¹

I. Receptarea, analiza și aplicarea în exerciții a unei varietăți de structuri lingvistice și de documente originale prezente în literatura latină

Competențe specifice	Forme de prezentare a conținuturilor
1.1 Identificarea vocabularului specific limbajului retoric, filosofic, istoric, religios și literar	- elemente de lexic din textele autorilor: - Cicero, Titus Livius - Sf. Cyprianus, Sf. Ambrosius, Tertullianus
1.2 Folosirea lexicului neologic circumscris domeniilor elocinței, filosofiei, istoriei, religiei și literaturii, prin recunoașterea etimonului latin al neologismului	- proza latină cu caracter retoric, filosofic, istoric și literar: Cicero / * <i>Seneca</i> ; Titus Livius/ * <i>Tacitus</i> ; * <i>Apuleius</i> - proză religioasă: Sf. Cyprianus, Sf. Ambrosius, Tertullianus - elemente de lexic din latina populară
1.3 Identificarea valorii sintactice a părților de propoziție, a relațiilor sintactice de tip complex la nivelul frazei și exersarea acestora	- noțiuni de sintaxă a cazurilor: - gerunzialele și gerundivalele - elemente de sintaxă a frazei: - participialele relative și absolute - subordonatele infinitivale - subordonatele relative - valorile conjuncțiilor <u>ut</u> și <u>cum</u> - elemente de sintaxă a frazei : - subordonatele complete - subordonatele circumstanțiale
1.4 Identificarea unor mărci ale discursului juridic, filosofic, istoric, religios și literar	- Cicero – „In Catilinam”; Titus Livius – „Ab Urbe condita”; * <i>Seneca</i> , * <i>Tacitus</i> , * <i>Apuleius</i> - Sf. Cyprianus, Sf. Ambrosius, Tertullianus
*1.5 Identificarea unor particularități morfologice și sintactice cu funcție stilistică în textele poetice și în cele religioase	- <i>singularul poetic</i> - <i>pluralul poetic</i> - <i>forme arhaice (genitiv singular -ai, acuzativ plural -is, genitiv plural -um)</i> - <i>dativul poetic</i> - <i>figuri sintactice care influențează topica: elipsa, brachiologia, inversiunea, chiasmul, hypallaga, rețetul</i>

2. Transferul și medierea mesajelor orale sau scrise în situații de comunicare

Competențe specifice	Forme de prezentare a conținuturilor
2.1 Completarea informațiilor necesare pentru înțelegerea și interpretarea unor texte, folosindu-se materiale auxiliare	- texte din istorii, enciclopedii, traduceri literare, biblie
2.2 Sintetizarea sub formă de schemă/ fișe a conținutului unui mesaj scris	- schițe, tablouri sinoptice, fișe
2.3 Traducerea în scris, din limba latină în limba română / în limba maternă, a unor texte din domeniul de specializare, utilizând dicționarul bilingv	- texte din autori religioși consacrați/ exegeți recunoscuți de cultul respectiv

¹ Prin asterisc (*) și corp de literă cursiv sunt marcate competențele specifice și elementele de conținut recomandate numai pentru specializarea teologie romano-catolică (cultul romano-catolic de limbă română).

3. Folosirea unor instrumente de analiză în scopul interpretării unei varietăți de texte literare latine

Competențe specifice	Conținuturi
3.1 Analiza și interpretarea unor texte istorico-literare și religioase prin prisma reflecției personale	- Cicero; * <i>Seneca</i> - Titus Livius, * <i>Tacitus</i> - * <i>Apuleius</i> - autori religioși
3.2 Identificarea elementelor definatorii pentru arta discursului, a narației în modelele latine	- proza oratorică: Cicero, - proza narativă: Titus Livius, * <i>Tacitus</i> - romanul: Apuleius - proza religioasă: Sf. Cyprianus, Sf. Ambrosius, Tertullianus
3.3 Recunoașterea mărcilor estetice ale unor genuri și specii literare latine	- discursul (<i>oratio</i>) – Cicero; - istoriografia: Titus Livius – „Ab Urbe condita”; * <i>Tacitus</i> – „ <i>Annales</i> ”, „ <i>Historiae</i> ” - dialogul; * <i>epistola</i> – <i>Seneca</i> - romanul: Apuleius - proză religioasă: - Sf. Cyprianus: „De Dominica oratione”, „De catholicae ecclesiae unitate” - Sf. Ambrosius: „De officiis ministrorum” - Tertullianus: „Apologeticum”
3.4 Interpretarea unor elemente specifice gândirii socio-politice și filosofice romane, manifestate în principalele orientări filosofice antice	- curente filozofice: scepticismul Noii Academii, stoicism, epicureism
*3.5 Identificarea elementelor de filozofie greco-romană studiate, în operele scriitorilor creștini	- * <i>autori religioși consacrați/ exegeți recunoscuți de cultul respectiv</i>
*3.6 Identificarea, în poezia latină, a influențelor unor curente filosofice	- * <i>Vergilius</i> : „ <i>Aeneis</i> ” - * <i>Ovidius</i> : „ <i>Metamorphoses</i> ” - * <i>Lucretius</i> : „ <i>De rerum natura</i> ”

SUGESTII METODOLOGICE

Note:

1. Comisia Națională de limba latină recomandă ca, pentru formarea și dezvoltarea competențelor specifice, precum și a valorilor și atitudinilor prevăzute în programă, să fie utilizate conținuturile din listele de mai jos.
2. Pentru realizarea conținutului tematic și lingvistic (1oră/săptămână) se recomandă selectarea unor texte originale din următorii autori: Cicero, Titus Livius, Petronius (60%), un procent de 40% se va aloca studierii autorilor religioși.
3. Pentru realizarea conținutului tematic și lingvistic (2ore/săptămână) se recomandă selectarea unor texte latinești din autori laici (30%), pentru studierea autorilor religioși (40%), pentru realizarea proiectelor (30 %).

I. CONȚINUTURI RECOMANDATE

1. Construcții lingvistice

1.1. Se recomandă utilizarea noilor structuri lingvistice:

- noțiuni de sintaxă a propoziției:
 - gerunzialele și gerundivalele;
- elemente de sintaxă a frazei (completare):
 - subordonatele complementive;
 - subordonatele circumstanțiale (identificarea acestora cu ajutorul elementelor introductive).

- 1.2. În cadrul exersării elementelor de limbă, prin exerciții și traduceri, se vor consolida:
- părțile de vorbire (substantivul, adjectivul, pronumele, verbul);
 - valorile conjuncțiilor ut și cum;
 - sintaxa propoziției (funcțiile cazurilor);
 - sintaxa frazei (subordonate specifice limbii latine: participialele relative și absolute; subordonatele infinitivale, subordonatele relative).

2. Autori și opere

Se recomandă ca activitățile de învățare să fie proiectate și realizate, ținându-se seama de genurile și speciile menționate mai jos:

- discursul: Cicero – „In Catilinam”;
- lucrări cu caracter moralo-filosofic: Cicero (o lucrare, la alegere); **Seneca (o lucrare, la alegere)*
- istoriografia: Titus Livius – „Ab Urbe condita”; **Tacitus – „Annales”, „Historiae”*;
- romanul: Apuleius – „Măgarul de aur”;
- **poezie: Lucretius – „De rerum natura”, Vergilius – „Aeneis”, Ovidius – „Metamorphoses”*;
- literatura religioasă:
 - Sf. Cyprianus: „De Dominica oratione” etc.;
 - Sf. Ambrosius: „De officiis ministrorum” etc.;
 - Tertullianus: „Apologeticum”;
 - texte relevante aparținând unor autori consacrați/ exegeți recunoscuți de cultul respectiv.

Prin asterisc () sunt marcați autorii recomandați numai la specializarea teologie romano-catolică (cultul romano-catolic de limbă română), pentru realizarea proiectelor didactice sau a lucrărilor de sinteză.*

II. SCURT GHID METODOLOGIC

Această îndrumare metodologică propune o direcționare a proiectării didactice, avându-se în vedere: un document cu caracter național (Curriculum Național), un model de planificare calendaristică și o proiectare a unei unități de învățare. De asemenea, se oferă pentru fiecare tip de competență generală un set de activități și exerciții. Cât despre evaluarea procesului care se desfășoară în clasă, în vederea reglării lui prin feed-back, se sugerează ca instrument complementar de evaluare: proiectul de grup, autoevaluarea.

A. PLANIFICAREA CALENDARISTICĂ

Planificarea calendaristică este un instrument de interpretare personalizată a programei, care asigură un demers didactic concordant cu situația concretă din clasă. Se recomandă ca planificările calendaristice să fie elaborate pentru întreg anul școlar, pentru a se avea o imagine de ansamblu asupra realizării curriculumului pe întreg anul.

Elaborarea planificărilor pentru clasa a XI-a presupune următoarele etape:

1. Studiarea atentă a programei și a manualului pentru care s-a optat.
2. Corelarea competențelor și conținuturilor din programă cu unitățile / lecțiile din manual în care se regăsesc.
3. În funcție de interesele elevilor și numărul de ore alocat, se vor căuta alte resurse didactice.
4. Stabilirea succesiunii unităților de învățare (oră de curs) și detalierea conținuturilor tematice/ lingvistice pentru fiecare unitate în raport cu acele competențe specifice care le sunt asociate prin programă.
5. Alocarea timpului considerat necesar pentru fiecare unitate de învățare, în funcție de competențele specifice vizate.

Structura planificării calendaristice

Nr. U.Î.	Conținuturi ale U.Î. ▪ autor/operă ▪ lingvistic	Competențe specifice vizate*	Număr de ore alocate	Săptămâna	Observații (amendamente)
	▪ ▪				

* În această rubrică vor fi incluse și valorile și atitudinile vizate cu preponderență de unitatea de învățare respectivă.

B. PROIECTAREA UNEI UNITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

Metodologia de proiectare a unei unități de învățare constă într-o succesiune de etape înlănțuite logic, ce contribuie la detalierea conținuturilor, în vederea formării competențelor specifice.

Etapile proiectării sunt aceleași oricare ar fi unitatea de învățare vizată.

Detalii ale conținuturilor unității de învățare	Competențe specifice vizate	Activități de învățare	Resurse	Evaluare
<i>Ce?</i>	<i>De ce?</i>	<i>Cum?</i>	<i>Cu ce?</i>	<i>Cât? (În ce măsură?)</i>
- tema (detaliată pe lecții) - text / tip de text				
-				
-				

C. TIPURI DE ACTIVITĂȚI ȘI EXERCIȚII RECOMANDATE PENTRU DEMERSUL DIDACTIC

- exerciții de identificare a diferitelor tipuri de limbaje (retoric, filosofic, istoric, literar și religios)
- exerciții de recunoaștere a neologismelor cu etimon latin
- exerciții de construire a sintagmelor gerunzială/gerundivală; exerciții de transformare
- exerciții de contragere și expansiune (participiale relative, absolute și respectiv subordonate relative)
- exerciții de discriminare a mărcilor discursului (juridic, filosofic, religios etc.)
- -exerciții de traducere cu ajutorul dicționarului latin-român
- exerciții de consultare a materialului bibliografic și realizarea unor scheme, sinteze, fișe etc.
- exerciții de recunoaștere a speciilor și genurilor literare latine
- exerciții de analiză a unor texte istorico-literare și religioase
- exerciții de familiarizare cu unele concepte operaționale specifice artei discursului (figuri retorice) și narației (narator, personaj, acțiune, intrigă etc.)
- exerciții de identificare a influențelor exercitate în literatura latină de: scepticism, stoicism și epicureism., precum și de gândirea religioasă

D. EVALUAREA

Evaluarea formativă, continuă și regulată este implicită demersului pedagogic curent în orele de limbă latină, permițând, atât profesorului cât și elevului, să cunoască nivelul de achiziționare a competențelor și a cunoștințelor, să identifice lacunele și cauzele lor, să facă remediile care se impun în vederea reglării (ajustării) procesului de predare / învățare. Pentru a se realiza o evaluare cât mai completă a învățării, este necesar să se aibă în vedere, mai ales în evaluarea formativă continuă, evaluarea nu numai a produselor activității și învățării elevilor, ci și a proceselor de învățare, și a competențelor achiziționate, a atitudinilor dezvoltate, precum și a progresului elevilor. Este evident că modalitățile (metode, instrumente) tradiționale de evaluare nu pot acoperi toată această paletă de rezultate școlare care trebuie evaluate. În aceste condiții, pentru a putea obține cât mai multe date relevante privind învățarea, este necesar ca pentru evaluare profesorii să facă apel la metode și instrumente complementare de evaluare.

Pentru evaluarea achizițiilor elevilor (în termeni cognitivi, afectivi și performativi), a competențelor lor de comunicare și interrelaționare, la limba latină se recomandă utilizarea cu preponderență a proiectului didactic, obligatoriu pentru cultul romano-catolic.

Mai jos sunt prezentate câteva repere și sugestii pentru utilizarea proiectului ca instrument complementar de evaluare.

Proiectul

Proiectul este o activitate complexă de învățare care poate fi folosit și ca instrument de evaluare, atât formativă, cât și sumativă. Proiectul este o activitate individuală și/sau în grup, dar sunt de preferat proiectele de grup deoarece încurajează cooperarea și dezvoltă competențe de lucru în echipă. Un avantaj important al proiectului este acela că oferă elevilor posibilitatea de a lucra în ritm propriu, dar respectând și ritmul echipei.

Proiectul a fost ales ca formă importantă de evaluare, în clasa a XI-a, din două motive: desconggestionarea materiei și conștientizarea, în rândul elevilor, a rolului limbii și literaturii latine la elaborarea modelului cultural european. În acest sens, subiectele alese de elevi pentru realizarea proiectelor vor demonstra fenomenul de continuitate a motivelor, a speciilor și genurilor literaturii latine în literatura universală, precum și a literaturii religioase în formarea modelelor de gândire creștină. Ca teme de proiecte se pot alege, spre exemplu: “Arta discursului, la romani și români”, “Apuleius și basmul ca matrice”, “De la stoicism și epicureism la creștinism”, “Neronianismul sau nebunia puterii”, *Modus sentiendi/ modus vivendi?* etc.

Proiectul îi determină pe elevi să ia decizii, să comunice, să negocieze, să învețe cooperând, să realizeze activități în mod independent., într-un cuvânt, îi ajută să participe direct la propria formare.

Metoda proiectului presupune activitatea pe grupe și necesită pregătirea în prealabil a profesorului și a elevilor în vederea unei bune cooperări.

Grupul poate fi alcătuit din două până la zece persoane în funcție de mărimea clasei, natura obiectivelor și experiența participanților, dar un număr de patru-cinci participanți reprezintă mărimea ideală pentru grupurile care au de îndeplinit obiective precise. Cu cât crește numărul membrilor, cu atât scade posibilitatea participării efective la toate activitățile a fiecăruia, dar poate crește complexitatea obiectivelor urmărite. Proiectele realizate de grupuri mari sunt de asemenea greu de monitorizat.

Proiectul este o activitate complexă care îi solicită pe elevi:

- să facă o cercetare (investigație);
- să realizeze proiectul propriu-zis;
- să elaboreze raportul final;
- să facă prezentarea publică a proiectului.

Etapile realizării unui proiect sunt:

1. Alegerea temei.
2. Planificarea activității:
 - Stabilirea obiectivelor proiectului;
 - Alegerea subiectului în cadrul temei proiectului de către fiecare elev/grup;
 - Distribuirea responsabilităților în cadrul grupului;
 - Identificarea surselor de informare (manuale, proiecte mai vechi, cărți de la bibliotecă, izvoare istorice, presă, persoane specializate în domeniul respectiv, instituții, organizații guvernamentale etc.).
3. Cercetarea propriu-zisă.
4. Realizarea materialelor.
5. Prezentarea rezultatelor cercetării și/sau a materialelor create.
6. Evaluarea (cercetării în ansamblu, a modului de lucru, a produsului realizat).

Deși proiectul presupune un grad înalt de implicare a elevului în propria sa formare, aceasta nu are drept consecință non-angajarea profesorului. Dacă elevii urmează să realizeze și să prezinte eficient proiectele, atunci ei au nevoie de orientare, consiliere și monitorizare discretă în toate fazele activității. Profesorul rămâne așadar un factor esențial al procesului, mai ales dacă proiectul este folosit și ca instrument de evaluare a rezultatelor școlare.

Esenta proiectului constă:

1. Într-un scop concret care să permită folosirea tehnicilor de muncă intelectuală.
2. Într-o responsabilitate comună a elevilor și a profesorului în planificare și execuție.
3. Într-o sarcină concretă în care activitățile lingvistice și activitățile practice (scrisul, tipărirea, pictarea, decuparea etc.) se întrepătrund.
4. Într-o utilizare autonomă a unor mijloace auxiliare (costume, computer, aparat foto, microfon, cameră de luat vederi, dicționare, scrisori, creioane, foarfece etc.).
5. În dobândirea unei experiențe concrete, practice, extinse dincolo de clasă.

Evaluarea cu ajutorul proiectului.

Elevii pot fi notați pentru modul de lucru, pentru modul de prezentare și/sau pentru produsul realizat.

Activitatea în proiect a elevilor poate fi evaluată pe cinci dimensiuni:

1. operarea cu **fapte, concepte, deprinderi** rezultate din învățare (dacă cerința este ca elevii să-și elaboreze proiectul pe baza cunoștințelor dobândite în școală, ei au ocazia astfel să-și selecteze și să decidă ce date, fapte, concepte, deprinderi doresc să includă în proiect);
2. **competențele de comunicare** – se pot urmări toate categoriile de competențe de comunicare atât pe perioada elaborării proiectului, cât și la prezentarea acestuia (proiectele oferă elevilor ocazii de comunicare cu un public mai larg: cu profesorii, cu alți adulți și colegi într-un efort de colaborare și, nu în ultimul rând, cu ei înșiși);
3. **calitatea muncii** – așa cum se reflectă în materialele produse de elevi;
4. **reflecția** (capacitatea de a se distanța față de propria lucrare, de a avea permanent în vedere obiectivele propuse, de a evalua progresul făcut și de a face rectificările necesare);
5. **produsul proiectului** – în măsura în care se face evaluarea competențelor elevului așa cum sunt ele materializate în produs.

Profesorul evaluator este interesat și de alte două aspecte: profilul individual al elevului (ceea ce evidențiază proiectul în domeniul capacităților cognitive și al stilului de învățare ale elevului) și, respectiv, modul în care elevul s-a implicat în **comunicarea și cooperarea** nu numai cu alți elevi, dar și cu profesori, experți din exterior, precum și folosirea judicioasă de către acesta a diferitelor resurse (bibliotecă, muzee, internet).